הגאון רבי **עזריה בסיס** שליט"א
מרא דאתרא דראש העין וחבר
בית הדין "קהל יהודה"

בענין סוכת פרגולה

עמדתי ואתבונן בענין הפרגולות המצוי כהיום, שעושין פרגולות במרפסות, העשויים מקורות עץ ועליהם נסרים הרחבים כשלשה או ארבעה ס"מ, במרחקים שוים ומחוברים ע"י מסמרים ועושים זאת לשם צל. אי אריך להשתמש בזה לסוכה במיוחד כאשר בני הבית מרובים וקשה לעשות סוכה מיוחד ולחפש סכך וכו'.

הנה יש לדון בזה מצד הקביעות שמחוברים במסמרים באופן קבוע. ואיתא במשנה (סוכה ט"ו) תקרה שאין עליה מעזיבה שנחלקו בזה ב"ש וב"ה שלדעת ב"ש מפקפק ונוטל אחת מבינתיים, ולב"ה מפקפק או נוטל אחת מבינתיים. והביאור תקרה שאין עליה מעזיבה, הם קרשי הגג שעדיין לא עשו על הקרשים את הטיט והסיד, ולדעת ב"ש צריך להסיר המסמרים וזהו מפקפק, ונוטל אחד מבינתיים שיסיר לוח אחד מבין כל שני לוחות וימלא אותן הלוחות שהסיר בסכך כשר, וב"ש סוברים שאין ביטול תקרה אלא בהסרת המסמרים ובנטילת אחת מבינתיים - ודעת ב"ה שהלכה כמותן (לדעת ר"י) דדי לבטל תקרה בפעולה אחת - או בפקפוק שהוא נטילת המסמרים, או בנטילת אחת מבינתיים.

ואחר שהלכה כב"ה דאם נטל אחת מבינתיים כשרה, הרי שאע"פ שהלוחות (שהקרשים) שלא ניטלו עדיין מחוברים וקבועים במסמרים, מוכח שאין קביעותן וחיבורן במסמרים פוסלין את הסוכה.

ועי' בראבי"ה הלכות סוכה סי' תרי"א (בנדמ"ח עמוד 347) על הא דאיתא בגמ' (סוכה ד"ח:) סוכת רועים וקייצין וכו' כשרות, ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה, מאי כהלכתה והוא שעשויה לצל. והביא הראבי"ה פירש"י מ"כ שצלתה מרובה מחמתה, ובדבר שכשר לסכך בו, ולא נהירא, ורבנו תם מפרש שעשויה לצל ולא מעובה להגן מן הגשמים שזו פסולה, שאם כשרה, למה שנינו (סוכה כ"ח:) מאימתי יורד ואוכל חוץ לסוכה משתסרח המקפה, יכסנה יפה יפה ולא תסרח מקפתו ולא יפטר ממצות סוכה, ותנן בריש תענית אמרו לו והלא גשמים סי' קללה הם בחג, וכדאמרינן בפרק הישן משל לעבד שמזג לו כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו ואמר אי אפשי בשימושך, אלמא דסתם סוכה אינה מצלת מן הגשמים. ואע"ג דתנן המעובה כמין בית כשרה ואמרינן דאין כוכבי חמה נראים לתוכה, מיהו צריך לפרש שאינה מצלת מן הגשמים שלבסוף יורדין דרך גג הסוכה. ומעשה היה וסיכך הרב רבי שמשון גיסו של רבנו תם בנו של הרב יוסף נ"ע, בנסרים שאין בהם ד' טפחים דאמרינן ד"ה כשרה (יעוי' סוכה דף יד:) ועשה סוכתו כעין כיפת החדר יפה מאוד תקוע במסמרות ופסלה רבנו תם, מטעם שמצלת מן הגשמים, אבל השכיבן זה אצל זה כשרה שאינה מצלת מן הגשמים, ובתוס' של רבנו יב"א ראיתי כתוב סתם סוכת רועים עשויה להגן מפני החמה

ומפני הגשמים ולא אתי למעוטי שעשאה לצל אלא עשאה לדור שם בקבע או אם עשאה לאצור פירות שבתוכה, ושמא הצלת גשמים דקאמר הצלה פורתא, אבל אם אין יורדין בה גשמים כלל לא, והמחמיר ישא ברכה מאת ה׳ עכ״ל הראבי״ה.

דברי הראבי״ה הובאו בהגהות מיימוניות בפ״ח מהלכות סוכה אות ח׳ ובאו״ז ח״ב סי׳ רפ״ה, ועיי׳ בתוס׳ (סוכה ב.) ד״ה כי, דדבריהם תואמים את דברי רבנו תם דכל שהסוכה מצלת מן הגשמים פסולה.

הרי לפנינו מחלוקת אם סיכך הסוכה בנסרים פחותים מד׳ טפחים וחברן במסמרים עד שאין הגשמים יורדים.

דלדעת ר״ת והתוס׳ פסולים וכן דעת הר״ש משאנץ (כיעוי׳ במרדכי סוכה פ״א) וכן דעת האגודה הב״ד המג״א סי׳ תרכ״ז ס״ק ב׳ וכן דעת הסמ״ק הובא בטור סי׳ תרכ״ט וכן דעת מהרי״ל בתשובות החדשות סי׳ מ״ט בשם רבותיו.

ולדעת רבנו שמשון גיסו דר״ת ופירש״י שהעלה הראבי״ה כשרים אף שאין יורדים הגשמים וכן דעת המרדכי שם דמדברי רש״י משמע דמגינה מן הגשמים וכשרה.

והטור והרא״ש לענין סוכת רועים וקייצין העלו שיטת רבנו תם, ואילו לענין המעובה כמין בית השמיטו שיטת רבנו תם. וכתב הב״ח בסי׳ תרל״א ותרל״ה, לבאר שיטתם שחילוק יש בין סוכת רועים וקייצין למעובה כמין בית דבסוכת רועים וקייצין שלא נעשו לשם סוכה ועשויין באופן שאין הגשמים יורדין מוכח שנעשו לדירה וע״כ החמירו הטור והרא״ש בזה כר״ת, אך המעובה כמין בית שנעשית לשם סוכה אלא דעשה הסכך עבה אע״פ שאין הגשמים יורדין כשרה. וע״כ לא הביאו שיטת ר״ת בזה.

הנה כי כן בניד״ד בפרגולות הנעשות במטרה לצל ולאויר אע״פ שקבועים במסמרים הנה הם כשרים הן אליבא דרש״י ודעמיה, והן אליבא דר״ת ודעימיה, דכאן הרי ירדו הגשמים דיש מרווחים רבים, ובזה לא איפליגו.

ועי׳ בב״י סי׳ תרכ״ט אות ח׳ שהעלה דברי הרמב״ן בתשובות (המיוחסות) סי׳ רי״ו (ונמצאת תשובה זו גם בתשובת הרשב״א ח״א סי׳ רי״ג) על סכך סוכה עשויה מנסרים שאין ברחבן ארבעה והם תקועין במסמרות של ברזל והן משולבים כשליבת הסולם ואין בפתח בין השליבה ג׳ טפחים, ובכך מכסין אותו בהדס וערבה אם פוסלין הסכך מחמת המסמרות לפי ששמעתי בשם גדול אחד שנתאכסן בבית אחד מבני עירנו וצוה להוציא המסמרות מהסכך, הודיעני טעמו, או משום שמקבלין טומאה וכו׳.

והשיב, אותו חכם שאסר לא מאותו הטעם שאמרת אסר, ואולי מפני מה שאסר אחד מרבותי נ״ע. דכיון דהנסרים תקועים במסמרות הרי כל הנסרים כנסר אחד רחב ארבעה ויש בהן משום גזרת תקרה (סוכה י״ד.) ויש שנחלקו עליו, ואתה הנח להם כיון שנהגו אע״פ שאינם נביאים בני נביאים הם ע״כ.

ומה שדחה הרשב״א טעם השואל שסבר משום שמקבלין טומאה, לא ביאר הטעם, והנראה בזה עפ״י מה שפסק הרמב״ם בפ״י מהלכות כלים דין א׳ דמסמרות שמחזיקין בהם התקרה העשויים לתקוע אותן בעצים אינם מקבלים טומאה, וכן המסמרות שתוקעין אותן בכותלים לתלות בהן, עכ״ל. וע״כ כתב טעם אחר דכיון שמחוברים ע״י מסמרים ואין בהם ג׳ טפחים דנחשב כלבוד והוי כנסר שרחב ד׳

טפחים ומ"מ היקל דהנח להם כיון שנהגו דאם אינם נביאים בני נביאים הם, הרי דס"ל דאין נחשב כנסר רחב ד' אף שמחוברים במסמרים וכן יש להוכיח מהראשונים דלעיל ר"ת ודפליגי עליה, דאפי' ר"ת שפסל לא פסל אלא מפני שלא יורדים גשמים ולא פסל משום דנחשבים כנסר ודו"ק.

ומ"מ נלע"ד שיש דרך לצאת גם ידי זה שיעשה באופן כזה שלא יחבר הנסרים במסמרים אלא יעשה חריצים בקורות כעובי הנסרים במרווחים שוים ויניח הנסרים בהם דכיון דבנקל יכול להגביהם ולהוציאם כי אינם מחוברים ולא דמי לנסר רחב ד' שכתב הרשב"א וכן עשיתי מעשה. ויש בזה יתרון והידור שאינו מעמיד את הסכך בדבר שאינו ראוי לסיכוך.

ויעוי' במר"ן השו"ע סי' תרכ"ט סעיף ח' שכתב וז"ל לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של־ברזל או לקשרן בבלאות של בגדים שהן מקבלין טומאה אין קפידא, עכ"ל. ולעיל הבאנו דברי הרמב"ם שאין המסמרות מקבלין טומאה וצ"ל דמ"ש מר"ן שהן מקבלין טומאה אדסמיך ליה קאי, על בלאות של בגדים אבל המסמרות אינם מקבלין טומאה ורק מפני שאינם גידולי קרקע אין מסככין בהן.

אלא דהלבוש כתב בזה"ל ותלוש ולבסוף חיברו מותר לסכך בו הלכך מותר לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות ואפי' במסמרות של ברזל, ואע"ג דהמסמרות מקבלין טומאה מותר מפני שאין המסמרות עשויין לצל אלא להעמיד הסוכה ולחזקה, ע"כ. ותימה הדבר שכתב דהמסמרים מקבלין טומאה, ונסתר מדברי הרמב"ם הנ"ל. ואולי הבין בדעת מר"ן דמה שכתב שמקבלין טומאה, קאי על המסמרות ועל בלאי הבגדים, וצ"ע (וראיתי עתה שכתב תמה עליו בספר בית השואבה באות נ"ה).

אלא דיש לדון מצד מה שכתב מרן בסי' תרכ"ט, דנסרים שאין בהם ד"ט כשרים אפי' הם משופין, ונהגו שלא לסכך בהם כלל, והטעם כתב בב"י - בשם הסמ"ק והב"ד המשנה ברורה - דילמא אתי לסכך בענין שלא יהיה מטר יכול לירד שם. וכתב המשנה ברורה עוד טעם בשם הראשונים שכתבו דכהיום מדינא אסור הואיל ובזה"ז מסככין בתיהם בנסרים שאין בהם ד' טפחים איכא גזרת תקרה, ומ"מ יש לחוש גם לטעם הראשון וע"כ הלטי"ש אע"פ שאין בהם גזרת תקרה שאין מסככין בהם בתיהן, מ"מ יש לחוש שיסכך כ"כ שלא יהיו הגשמים יורדין בתוכה עכ"ל.

והנה י"ל דאין שייך לגזור שמא יסכך באופן שלא ירדו הגשמים דכבר כתבתי לעיל דיש פוסקים הסוברים כשיטת ר"ש גיסו של ר"ת ורש"י דאף אם אין יורדין הגשמים כשרה וא"כ לא שייך לגזור בזה, (והסמ"ק נראה דס"ל כשיטת ר"ת ע"כ גזר שמא יעשה באופן שלא ירדו הגשמים).

ואין לגזור גזרות שלא גזרו חז"ל בתלמוד, כיעוי' בהרא"ש פ"ב דשבת סי' ט"ו דא"א לחדש גזרות אחר חתימת התלמוד.

גם מה שכתב המשנה ברורה להחמיר שלא לסכך בלטי"ש וכיוצ"ב הנה המנהג בירושלים לסכך בנסרים דקים ונהגו כן גם המדקדקים והעידו בשם האדר"ת והרי"ח זוננפלד זצ"ל ועוד תלמידי חכמים מיקירי ירושלים עד היום שמסככין סוכותיהם בנסרים דקים, ונראה דס"ל דהיום שנשתנה הענין ואין מקרין תקרת הבית בנסרים ע"כ ליתא להאיי חששא. וכמ"ש בשו"ת ישכיל עבדי ח"ו סי' כ' דמה שנהגו שלא לסכך בנסרים אינו מן הדין אלא משום חומרא

בעלמא ומה שכתב המשנה ברורה דכהיום מדינא אסור משום גזרת תקרה בזמננו נשתנה המנהג ואין מסككין הבתים בנסרים כאלה.

ובנד"ד בנסרים של הפרגולה, אף אם יצמיד אותם עדיין ירדו גשמים לפני שאינם ישרים ויש בהם הרבה עקמומיות ומרווחים ובזה כשרים גם לדעת המשנה ברורה, ומ"מ אחר שבזמנינו מקילין לסכך בנסרים ליכא חששא כלל.

אלא דיש לדון מצד סוכה ישנה, דכיון שהפרגולה קבועה כל השנה הוי סוכה ישנה, ונחלקו בזה ב"ש וב"ה.

ודעת ב"ה דסוכה ישנה כשרה, וכתוב בירושלמי דצריך לחדש בה דבר, ונחלקו המפרשים בדברי הירושלמי במה שכתב דצריך לחדש בה דבר אם זה רק אליבא דב"ש שפסלו סוכה ישנה, ע"כ כדי להכשירה צריך לחדש בה דבר אבל לב"ה כשרה ואין צריך לחדש בה דבר, או גם אליבא דב"ה אעפ"י שכשרה מ"מ צריך לחדש בה דבר, והראבי"ה כתב דגם אליבא דבית הלל צריך לחדש בה דבר.

והרי"ף והרמב"ם לא הזכירו שצריך לחדש בה דבה ומוכח שלמדו דהירושלמי שכתב דצריך לחדש בה דבר דוקא אליבא דב"ש. גם יתכן לומר דס"ל דהוי פלוגתא בין הבבלי לירושלמי ופסקו כהבבלי.

ובנד"ד לצאת ידי הכל צריך לחדש בה דבר ודי אם ישים מחצלת או חריות של דקל אפי' מעט, או יגביה נסר אחד ע"פ כולה ויניחנו לשם סוכה ושפיר דמי.

המורם מכל הנ"ל:

א. דיכולים מדינא לצאת בפרגולה אף אם מחוברת במסמרים.

ב. להידור יש לעשות חריצים ולהניח את הנסרים בתוכם לצאת ידי הסוברים דנחשב כנסר ד' טפחים.

ג. מדינא אי"צ לחדש בה דבר, אך לצאת ידי הסוברים שצריך לחדש יגביה נסר אחד או שני נסרים או ישים חריות של דקל או מחצלת ע"ג הפרגולה ודי בכך, ואי"צ על כל הפרגולה אם צילתה מרובה מחמתה שאין בה מרווחים גדולים, שאם המרווחים גדולים בלא"ה צריך לסכך עד שתהיה צלתה מרובה מחמתה.

הנלע"ד כתבתי והשי"ת יצילנו משגיאות ומתי"ן
הצב"י עזריה בהגר"י בסיס